

KOMUNITNÝ PLÁN SOCIÁLNYCH SLUŽIEB

Mestskej časti Bratislava – Záhorská Bystrica

Február 2013

Záhorská Bystrica

Mestská časť hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy.

Okres: Bratislava IV

Kraj: Bratislavský

Počet obyvateľov	celkom: 3 864
k 31.12.2012:	muži: 1 894
	ženy: 1 970

Výmera katastrálneho územia: 32,3 km²

Hustota zaľudnenia: 119,6 obyvateľov / km²

Podiel obyvateľov Záhorskej Bystrice na obyvateľoch Bratislavy: 0,83 %

Podiel územia Záhorskej Bystrice na území Bratislavy: 8,79 %

Web: www.zahorskabystrica.sk

Vážení spoluobčania,

som rád, že Vám môžem predstaviť nový strategický dokument týkajúci sa Komunitného plánu sociálnych služieb v Mestskej časti Bratislava – Záhorská Bystrica. Tak, ako to vyplýva z názvu dokumentu, jedná sa o spojenie dvoch slov *komunita – spoločenstvo*, skupina osôb a *plánovanie – proces*.

Cieľom Komunitného plánu našej mestskej časti je zlepšenie súčasnej situácie v sociálnej oblasti s prihliadnutím na budúcnosť. Snažili sme sa citlivo a ústretovo pristupovať k rozvoju sociálnej politiky s ohľadom na potreby občanov mestskej časti a na možnosti poskytovateľov sociálnych služieb a tých, ktorí poskytujú zdroje na napĺňovanie našich potrieb. Komunitný plán poukazuje na pozitíva, ale aj negatíva v jednotlivých oblastiach poskytovania sociálnych služieb v našej mestskej časti.

Vypracovaný dokument je výsledkom spolupráce odborníkov v oblasti sociálnych služieb, zamestnancov miestneho úradu, členov komisií zasadajúcich pri miestnom zastupiteľstve, samotných poskytovateľov sociálnych služieb a v nemalej miere podnetov Vás samotných občanov, ktorí ste nám prispeli k vypracovaniu uceleného materiálu.

Podakovanie patrí všetkým, ktorí sa podieľali na vypracovaní Komunitného plánu sociálnych služieb Mestskej časti Bratislava – Záhorská Bystrica za ochotu, profesionalitu a chuť podieľať sa na tak významnom dokumente pre nás všetkých.

Pevne verím, že náš Komunitný plán sociálnych služieb Mestskej časti Bratislava – Záhorská Bystrica nám pomôže teraz aj v budúcnosti k zlepšeniu poskytovania sociálnych služieb pre všetkých občanov, ktorí to budú potrebovať.

Ing. Jozef Krúpa
starosta

OBSAH

Úvod.....	5
1. Komunitné plánovanie – teoretické východiská.....	6
1.1 Základné pojmy.....	6
1.2 Zákon o sociálnych službách.....	7
1.3 Nadradené dokumenty pre komunitné plánovanie sociálnych služieb.....	8
1.3.1 Národné priority rozvoja sociálnych služieb.....	9
1.3.2 Konceptia rozvoja sociálnych služieb v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja....	9
1.3.3 Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja hlavného mesta SR Bratislavy.....	10
1.3.4 Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja MČ Bratislava – Záhorská Bystrica.....	11
2. Analýza demografických a sociologických dát Mestskej časti Bratislava – Záhorská Bystrica.....	12
2.1 Počet obyvateľov Záhorskej Bystrice.....	13
2.2 Veková štruktúra obyvateľov Záhorskej Bystrice.....	16
2.3 Prognóza a závery.....	19
3. Sociálne služby v kompetenciách bratislavských mestských častí.....	21
3.1 Druhy sociálnych služieb.....	21
3.2 Štatút hlavného mesta SR Bratislavy.....	23
3.3 Kompetencie mestskej časti.....	24
4. Analýza súčasného stavu poskytovaných sociálnych služieb a aktivít mestskej časti a iných organizácií v sociálnej oblasti.....	25
4.1 Opatrovateľská služba.....	25
4.2 Zariadenie opatrovateľskej služby, denný stacionár.....	26
4.3 Odľahčovacia služba, pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa.....	26
4.4 Prepravná služba.....	27
4.5 Komisia sociálnych vecí a zdravotníctva.....	27
4.6 Ďalšie činnosti samosprávy v oblasti sociálnej pomoci.....	28
4.7 Zariadenie pre seniorov.....	28
4.8 Bystrický prameň.....	29
4.9 Podporné aktivity pre ľudí v zrelom veku a seniorov.....	30
4.10 Ďalšie organizácie.....	31
4.11 Projekty v príprave.....	32

5. Dotazníkový prieskum.....	33
5.1 Spokojnosť so sociálnymi službami.....	33
5.2 Potreba sociálnych služieb.....	34
5.3. Zhodnotenie výsledkov prieskumu.....	35
6. Konceptia rozvoja sociálnych služieb v Záhorskej Bystrici.....	36
6.1 SWOT analýza.....	36
6.2 Ciele a priority rozvoja sociálnych služieb v Záhorskej Bystrici.....	38
6.3 Spôsob vyhodnocovania plnenia komunitného plánu.....	38

ÚVOD

Základnou úlohou obce, mesta a mestskej časti je starostlivosť o všestranný rozvoj svojho územia a o potreby vlastných obyvateľov. Jednou z dôležitých oblastí pôsobenia samosprávy je sociálna oblasť.

V širšom vymedzení znamená sociálna politika vykonávanie a podporovanie aktivít zameraných na zlepšenie sociálnych podmienok a zdravia obyvateľov. V užšom chápaní je to konkrétna pomoc pri riešení nepriaznivej a krízovej sociálnej situácie občanov, ktorí sa do takejto situácie dostali.

Primárnu pomoc pre človeka predstavujú predovšetkým neformálne aktivity rodinných príslušníkov, členov komunity, susedov, mimovládnych organizácií, dobrovoľníkov, cirkví. Druhým zdrojom pomoci sú formálne definované postupy prostredníctvom zdravotnej starostlivosti, sociálnych služieb a ďalších opatrení vymedzených v platnej legislatíve.

Mestská časť Bratislava – Záhorská Bystrica naplňuje svoje zákonné povinnosti v oblasti sociálnych služieb a má definované opatrenia sociálnej politiky, ktoré aj realizuje. Samospráva mestskej časti si je vedomá potreby citlivého a ústretového prístupu pri rozvoji sociálnej politiky pre celkový prospech obyvateľov. Účelom komunitného plánu sociálnych služieb Záhorskej Bystrice je spoznať potreby komunity a špecifikovať podmienky pre rozvoj sociálnych služieb.

Komunitný plán sociálnych služieb mestskej časti Bratislava – Záhorská Bystrica je vypracovaný na obdobie od roku 2013 do roku 2016.

1. KOMUNITNÉ PLÁNOVANIE – TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

1.1 Základné pojmy

Komunitné plánovanie sociálnych služieb je otvorený proces, v ktorom sa zisťuje súčasný stav poskytovaných sociálnych služieb, potreby terajších a potenciálnych budúcich prijímateľov sociálnych služieb a ľudské, finančné, administratívne a iné zdroje pre rozvoj sociálnych služieb. Komunitné plánovanie je teda hľadanie najlepších riešení v oblasti sociálnych služieb pre danú lokálnu samosprávu s cieľom plánovať rozvoj týchto služieb tak, aby zodpovedali potrebám jednotlivých skupín občanov a zároveň boli v súlade s miestnymi špecifikami a možnosťami samosprávy. Z hľadiska komunity a priaznivej sociálnej klímy je cieľom plánovania posilňovať sociálnu súdržnosť všetkých obyvateľov mestskej časti, predísť sociálnemu vylúčeniu a sociálnej izolácii ohrozených jednotlivcov a skupín.

Aktéri komunitného plánovania. Pri komunitnom plánovaní je potrebné zväziť potreby občanov, možnosti poskytovateľov sociálnych služieb a možnosti tých, ktorí poskytujú zdroje na napĺňovanie potrieb a zákonných nárokov. Všetky strany majú v procese komunitného plánovania rovnaké postavenie a ani jednu stranu nemožno uprednostniť na úkor iných.

- Zadávatelia sociálnych služieb sú subjekty, ktorým zabezpečovanie sociálnych služieb na príslušnom území vyplýva zo zákona. Sociálne služby zriaďujú, prípadne zadávajú iným subjektom, financujú a organizujú. V systéme verejnej správy na Slovensku sú to obce, mestá, mestské časti Bratislavy a Košíc a vyššie územné celky.
- Poskytovatelia sociálnych služieb sú subjekty, ktoré služby poskytujú a ponúkajú, bez ohľadu na ich právnu subjektivitu. Poskytovateľ sociálnej služby je za podmienok ustanovených zákonom obec, právnická osoba zriadená alebo založená obcou alebo samosprávnym krajom – verejný poskytovateľ sociálnej služby, a ďalšia právnická osoba alebo fyzická osoba – neverejný poskytovateľ sociálnej služby. Poskytovatelia sú po splnení podmienok zapísaní v Centrálnom registri poskytovateľov sociálnych služieb¹.
- Prijímatelia sociálnych služieb sú osoby, ktorým sú poskytované sociálne služby z dôvodu ich nepriaznivej sociálnej situácie. Do nepriaznivej sociálnej situácie sa jednotlivec môže dostať z rôznych príčin, v dôsledku vysokého veku, nepriaznivého zdravotného stavu, krízových životných situácií, životných návykov, spôsobu života, trestno-právnej činnosti a z iných dôvodov.

¹ <http://www.employment.gov.sk/CRP/>

- Verejnosť tvoria rodinní príslušníci užívateľov sociálnych služieb, občania žijúci na príslušnom území, ktorých sa poskytovanie sociálnych služieb priamo nedotýka, ale v blízkej budúcnosti môžu patriť k potenciálnym užívateľom sociálnych služieb, prípadne poskytovanie sociálnych služieb môže ovplyvniť kvalitu ich života.

Komunitný plán sociálnych služieb je dokument, ktorý je výsledkom komunitného plánovania. Úloha vypracovať a schváliť komunitný plán sociálnych služieb vyplýva každej obci zo Zákona č. 448/2012 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov². Podľa *Štatútu hlavného mesta SR Bratislavy* jednotlivé mestské časti vypracujú svoj komunitný plán sociálnych služieb. Zákon tiež určuje, akým procesom má plán vznikáť a čo má obsahovať³. Tento strategický dokument obsahuje najmä analýzu stavu poskytovaných sociálnych služieb v územnom obvode obce, analýzu požiadaviek prijímateľov sociálnej služby a ďalších obyvateľov v územnom obvode obce na rozvoj sociálnych služieb podľa jednotlivých druhov sociálnych služieb a cieľových skupín, analýzu sociologických údajov a demografických údajov v územnom obvode obce, určenie cieľov a priorít rozvoja sociálnych služieb v územnom obvode obce.

Komunita je definovaná zákonom ako skupina osôb, ktorá žije v určitom zoskupení určenom najmä ulicou, mestskou časťou, obcou, mestom a ktorú spájajú spoločné záujmy, hodnoty a ciele⁴.

Zákom daná povinnosť komunitného plánovania pre obce, mestá, mestské časti vyplýva zo všeobecného trendu decentralizácie služieb – lokálna úroveň má povinnosť zabezpečiť služby a sčasti ich financovať, s čím súvisí plánovanie rozvoja sociálnych služieb s cieľom ich dostupnosti pre obyvateľov a ekonomickej optimalizácie.

1.2 Zákon o sociálnych službách

Od začiatku nového milénia prebiehala v Slovenskej republike reforma verejnej správy, ktorá priniesla decentralizáciu zo štátnej úrovne na lokálnu úroveň. Zodpovednosť za služby vo verejnom záujme, vrátane sociálnych služieb, sa postupne prenášala na úroveň miest a obcí a na úroveň samosprávnych krajov. V prvých siedmich rokoch reforiem platil pre sociálnu oblasť Zákon č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci. Po dlhšom období priprav bol s účinnosťou od 1. 1. 2009 prijatý nový Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len: „zákon o sociálnych službách“). Zákon priniesol

² Vyššie územné celky vypracúvajú obdobný dokument s názvom Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v územnom obvode samosprávneho kraja. Zákon o sociálnych službách, § 83, ods. 1.

³ Zákon o sociálnych službách, § 83.

⁴ Zákon o sociálnych službách, § 4.

väčšiu variabilitu sociálnych služieb, nové kompetencie obcí a vyšších územných celkov, nové druhy sociálnych služieb a odborných činností, komunitné plánovanie, zvyšovanie kvality a odbornosti pri poskytovaní sociálnych služieb, právo poberateľa na výber sociálnej služby, na výber jej formy a na výber poskytovateľa sociálnej služby.

Tento zákon, v súčasnosti po šiestich novelizáciách, je základným právnym rámcom poskytovania sociálnych služieb a komunitného plánovania. Je však potrebné upozorniť, že doterajšie novely zákona boli vynútené akútnymi, najmä finančnými problémami v systéme ako celku. Podľa istých aktérov je aj v súčasnosti systém nastavený nevyvážené. V konečnom dôsledku na to môže doplatiť občan odkázaný na sociálnu pomoc. Napríklad posledná „malá“ nepriama novela posunula na január 2016 povinnosť obce a vyššieho územného celku zabezpečiť do 60 dní sociálnu službu pre odkázaného občana⁵. Novelami sa vnáša prvok neistoty do systému, napr. vo „veľkej novele“ – Zákone č. 50/2012 sa určila povinnosť obce alebo VÚC stanoviť vo všeobecne záväznom nariadení sumu úhrady prijímateľa sociálnej služby vo výške minimálne 50 % ekonomicky oprávnených nákladov na sociálnu službu. Opatrenie bolo prijaté s cieľom finančne odbremeniť samosprávu, čo by však mimoriadne zaťažilo sociálne odkázaných ľudí. Rýchlou nepriamou novelou tesne pred začiatkom účinnosti parlament toto ustanovenie zrušil⁶.

Z predchádzajúceho vývoja sa dá usudzovať, že zákon o sociálnych službách bude naďalej podľa potreby novelizovaný, prípadne môžeme očakávať celkom nový zákon o sociálnych službách z dielne Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR⁷. Zákon pravdepodobne dá do rovnocenného postavenia verejných a neverejných poskytovateľov, vyrieši dofinancovanie služieb z verejných zdrojov na úrovni štátu a samospráv, sprehľadní spôsob úhrad za služby od poberateľov a zdôrazní deinštitucionalizáciu – nový trend pri poskytovaní služieb v pobytových zariadeniach. Prípadný nový zákon určite ovplyvní postavenie obcí, Bratislavu a jej mestské časti nevynímajúc, čo sa prejaví aj v sociálnej politike a v komunitnom plánovaní. Národné priority rozvoja sociálnych služieb sú formulované do roku 2013, preto je možné očakávať nové národné priority v nadväznosti na novely zákona alebo nový zákon.

1.3 Nadradené dokumenty pre komunitné plánovanie sociálnych služieb

Komunitné plánovanie sa uskutočňuje v legislatívnom rámci zákona o sociálnych službách a zároveň prihliada na už existujúce plány na iných úrovniach a ďalšie dokumenty a stratégie.

⁵ Zákon o sociálnych službách, § 8 ods. 4 – ustanovenie, ktoré je z finančného a organizačného hľadiska pre obce a vyššie územné celky značne problematické.

⁶ Zákon 185/2012 Z. z. z 20. júna 2012, čl. V účinný od 29. júna 2012.

⁷ Do úvahy prichádzajú roky 2014 až 2016 ako roky legislatívnych zmien, teda aktuálne volebné obdobie.

1.3.1 Národné priority rozvoja sociálnych služieb

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky v oficiálnom dokumente národných priorít 2009 – 2013⁸ vidí hlavný cieľ pre VÚC a obce „zabezpečenie práva občanov na sociálne služby, zvýšenie kvality a dostupnosti sociálnych služieb s dôrazom na rozvoj nedostatkových sociálnych služieb alebo na rozvoj sociálnych služieb, ktoré v jednotlivých samosprávnych krajoch a obciach úplne chýbajú“. Cieľ je špecifikovaný v štyroch prioritách:

1. Podpora zotrvania klienta v prirodzenom prostredí rozvojom terénnych sociálnych služieb.
2. Rozvoj ambulantných sociálnych služieb a pobytových sociálnych služieb v zariadení s týždenným pobytom.
3. Zvýšenie kvality a humanizácia poskytovania sociálnych služieb prostredníctvom rekonštrukcie, modernizácie a budovania zariadení sociálnych služieb.
4. Vzdelávanie zamestnancov v oblasti sociálnych služieb.

Podľa zákona o sociálnych službách obec vypracúva a schvaľuje komunitný plán sociálnych služieb s prihliadnutím na národné priority rozvoja sociálnych služieb, v ktorom zohľadňuje miestne špecifiká a potreby fyzických osôb⁹. Preto dané národné priority pri komunitnom pláne Záhorskej Bystrice berieme do úvahy.

1.3.2 Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja

Bratislavský samosprávny kraj zverejnil koncepciu rozvoja sociálnych služieb¹⁰ v roku 2010. Plán je dimenzovaný do roku 2014. V časti „Priority a návrhy odporúčaní z pozície BSK pre samosprávy“ sa uvádza deväť priorít vo vzťahu k obciam bratislavského kraja:

1. Vypracovanie Komunitných plánov v každej obci na území regiónu BSK.
2. Vytvoriť poradenské pracoviská pre občanov.
3. Zabezpečiť informovanosť verejnosti.
4. Zabezpečiť pomoc starším ľuďom a ich opatrovateľom.
5. Zabezpečiť dostupnosť sociálnych služieb.
6. Zabezpečiť sieťovanie sociálnych služieb aj v segregovaných osadách.

⁸ <http://www.employment.gov.sk/narodne-priority-rozvoja-socialnych-sluzieb-pdf.html>

⁹ Zákon o sociálnych službách, § 83, ods. 2.

¹⁰ www.region-bsk.sk/SCRIPT/ViewFile.aspx?docid=84

7. Zabezpečiť službu - požičiavanie pomôcok pre občanov s ťažkým zdravotným postihnutím alebo s nepriaznivým zdravotným stavom.
8. Účasť neverejných poskytovateľov na rozvoji sociálnych služieb v BSK.
9. Partnerstvá a vzájomná spolupráca samospráv.

Každá z priorit je v koncepcii bližšie rozpracovaná. Bratislavský kraj je zároveň poskytovateľom niektorých druhov sociálnych služieb prostredníctvom právnických osôb zriadených alebo založených samosprávnym krajom (domovy sociálnych služieb, rehabilitačné strediská, zariadenia pre seniorov a iné).

1.3.3 Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja hlavného mesta SR Bratislavy

Strategický dokument Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Bratislavy na roky 2010 - 2020¹¹ obsahuje popri demografickom rozbere aj podrobné analýzy súčasného stavu a trendov vývoja v poskytovaní sociálnych služieb v hlavnom meste. V programe sa uvádza:

„Oblasť sociálnej a dôchodkovej starostlivosti bude podľa všetkého generovať najzávažnejšie problémy súvisiace predovšetkým s demografickým starnutím populácie mesta. [...] Ak sa berie do úvahy zariadenia sociálnej starostlivosti rozdelené podľa typu, v štruktúre podľa početnosti i kapacity jednoznačne a celkom logicky dominujú zariadenia pre dôchodcov, na ktorých zvýšenie počtu bude v budúcnosti najvyšší tlak, keďže ich počet do roku 2025 sa bude musieť minimálne zdvojnásobiť vychádzajúc z budúceho počtu seniorov (pri stabilnej miere záujmu v danej generácii dôchodcov). Bratislava disponuje pomerne pestrou škálou zariadení, ich obsadenosť sa však blíži k limitom daných zariadení, príp. ju aj prekračuje. Vzhľadom na vysokú koncentráciu ľudí bez domova je tlak aj na typy zariadení určených pre nich. Prenos kompetencií spojený s reformou verejnej správy znamená pre mesto viacero výziev, príležitostí ale i problémov finančného a organizačného charakteru. Diverzifikovaná štruktúra podľa zriaďovateľa je každopádne pre mesto ako celok prínosom. Jedno zariadenie spadá pod Bratislavský samosprávny VÚC, pod hlavné mesto 7 zariadení pre seniorov (+4 zariadenia opatrovateľskej služby a 1 denný stacionár), neverejní poskytovatelia zriadili a prevádzkujú zatiaľ štyri zariadenia, a napokon mestské časti 3 zariadenia plus 5 zariadení opatrovateľskej služby (v mestských častiach Staré mesto, Petržalka, Ružinov). Do budúcnosti je vhodné zachovať takúto pestrú štruktúru, a poskytnúť priestor aj ďalším neverejným poskytovateľom. Najväčšiu kapacitu v súčasnosti majú Dúbravka, Ružinov, Staré mesto a Petržalka, pričom dominantná koncentrácia zariadení spadajúcich pod magistrát je v mestskej časti Dúbravka. Kapacity bude treba v priebehu 15-20 rokov minimálne zdvojnásobiť a priestorovo ďalej diverzifikovať vzhľadom na rýchly rast počtu obyvateľov v dôchodkovom veku“.

¹¹ http://www.bratislava.sk/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=700000&id_ktg=11006261

1.3.4 Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mestskej časti Bratislava – Záhorská Bystrica

V Programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja Záhorskej Bystrice (PHSR)¹² sa v časti venovanej budúcnosti sociálnych služieb uvádza:

- a) Zámery, ktoré sa v období platnosti PHSR, do roku 2016, budú realizovať:
 - 1. zriadiť tím opatrovateliek a zabezpečiť ich odborné vyškolenie,
 - 2. podporovať zvyšovanie pôrodnosti zvýšením finančnej jednorazovej výpomoci pri narodení dieťaťa,
 - 3. finančne podporovať sociálne slabšie a viacdetné rodiny s deťmi v predškolskom a školopovinnom veku,
 - 4. udržanie poskytovania jednorazových príspevkov na stravovanie, pohreb, príspevky pre občanov s ťažkým zdravotným postihnutím.
- b) Zámery, ktoré sa budú realizovať iba v prípade získania mimorozpočtových zdrojov:
 - 5. vybudovať alebo zrekonštruovať objekt pre zriadenie vo forme denného stacionára a hospicu, pre dlhodobý pobyt chorých a starých občanov,
 - 6. zabezpečiť rehabilitačné služby pre občanov v dennom stacionári.

Body 2 až 4 sa v súčasnosti realizujú. Bod 1 a bod 6 sa uskutočňuje iným spôsobom, a to neverejnými poskytovateľmi sociálnych služieb v Záhorskej Bystrici. Obsah bodu 5 sa sčasti naplní poskytnutím prenájmu priestorov neverejnemu poskytovateľovi služby na prevádzkovanie daného zariadenia.

¹² <http://www.zahorskabystrica.sk/?p=661>

2. ANALÝZA DEMOGRAFICKÝCH A SOCIOLOGICKÝCH DÁT MESTSKEJ ČASTI BRATISLAVA – ZÁHORSKÁ BYSTRICA

Súčasťou komunitného plánu sociálnych služieb je analýza sociologických a demografických dát v územnom obvode danej samosprávnej jednotky, s cieľom definovať zloženie obyvateľstva podľa určitých charakteristík, ktoré sú dôležité pre komunitné plánovanie sociálnych služieb a zistiť prognózu demografického vývoja populácie, najmä s ohľadom na vybrané cieľové skupiny, možných budúcich prijímateľov sociálnych služieb.

Podrobnejšia analýza sociologických dát a demografická prognóza nadradenej (vzhľadom k mestskej časti Záhorská Bystrica) samosprávnej úrovne je obsiahnutá v Konceptii rozvoja sociálnych služieb Bratislavského samosprávneho kraja (2010), v Programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja hlavného mesta SR Bratislavy (2010) a v Komunitnom pláne sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislavy (2012)¹³.

Demografický vývoj v Záhorskej Bystrici je vo veľkej miere ovplyvnený pohybom obyvateľstva v rámci Bratislavy a bratislavských mestských častí, najmä migráciou ľudí z veľkých centrálnych častí do menších častí na územnom okraji Bratislavy. Pre Záhorskú Bystricu priniesol tento trend značné zvýšenie počtu obyvateľov, najmä osôb v mladšom a strednom produktívnom veku a mladých rodín s deťmi. Túto skutočnosť je treba, minimálne z demografického hľadiska, hodnotiť pozitívne. Záhorská Bystrica patrí medzi najmenšie mestské časti, preto tieto migračné faktory výrazne vplývali a budú vplývať na celkovú populačnú štruktúru.

V tejto časti komunitného plánu je pozornosť venovaná doterajšiemu populačnému vývoju Záhorskej Bystrice a prognóze tých demografických ukazovateľov, ktoré ovplyvňujú a ovplyvnia vývoj v sociálnej sfére. Ide o populačnú dynamiku, zmeny vo vekovej štruktúre obyvateľstva, množstvo prisťahovaných občanov, starnutie populácie a ďalšie demografické trendy.

Primárnym zdrojom dát pre nasledujúcu analýzu je Sčítanie obyvateľov, bytov a domov z roku 2011 (ďalej len: „Sčítanie 2011“)¹⁴. Z časového hľadiska sú dáta porovnávané

¹³ http://www.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=700000&id=11035001&p1=11049971 (návrh KPSS)

¹⁴ Rozhodujúcim okamihom sčítania obyvateľov, domov a bytov bola polnoc z piatka 20. mája na sobotu 21. mája 2011. Údaje o obyvateľoch obcí, a tiež mestských častí Bratislavy, zozbieral a zverejnil Štatistický úrad SR. Čiastkové výsledky zverejnené na: <http://www.scitanie2011.sk/neprehliadnite/vysledky-sodb-2011>

so Sčítaním obyvateľov z roku 2001¹⁵. Ďalší zdroj je Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy 2011¹⁶, kde sú uvedené údaje o narodených, zomretých, prisťahovaných a odsťahovaných za roky 2006 až 2010 za každú mestskú časť, a ďalšie štatistické údaje. Tretím zdrojom dát je evidencia obyvateľov Záhorskej Bystrice na miestnom úrade mestskej časti.

Rozdielne zdroje dát dávajú rozdielne údaje. Napríklad podľa Sčítania 2011 mala Záhorská Bystrica 3 395 obyvateľov. Podľa evidencie miestneho úradu bol počet obyvateľov k 31.12.2011 celkom 3 811. Rozdiely v číslach sú zapríčinené viacerými faktormi, ako je napríklad nepresná evidencia migrácie, neprihlásenie sa istého počtu ľudí v sčítaní, obyvateľstvo s trvalým pobytom je prítomné v čase sčítania na inom mieste (zahraníční pracovníci, študenti)¹⁷. Keďže štruktúrované údaje (podľa veku, vzdelania, národnosti) obsahujú výstupy so sčítania obyvateľov, vychádzame v nasledujúcom texte práve z neho.

2.1 Počet obyvateľov Záhorskej Bystrice

Podľa Sčítania 2011 mala Záhorská Bystrica k 21.5.2011 celkom 3 395 obyvateľov, z toho 1 663 mužov a 1 732 žien. Populácia Záhorskej Bystrice v roku 2011 tvorí 0,83 % populácie mesta Bratislavy (ktorá dosiahla v cenze 411 228 obyvateľov). V porovnaní so sčítaním 2001, kedy sa prihlásilo 2 086 občanov Záhorskej Bystrice, počet obyvateľov výrazne vzrástol, celkovo o 63 % (tabuľka 1). Rast je dôsledkom najmä migračného, ale aj prirodzeného prírastku. V ešte staršom sčítaní z roku 1991 bol počet obyvateľov mestskej časti 1 731. Populácia Záhorskej Bystrice teda kontinuálne rastie od začiatku 90. rokov, výraznejšie však v druhej polovici dekády 2001 - 2011 až do súčasnosti.

Tabuľka 1

Trvalo bývajúce obyvateľstvo v mestskej časti Záhorská Bystrica

	Sčítanie 2001	Sčítanie 2011	Absolútny prírastok	Prírastok v percentách
Muži	1 003	1 663	660	66%
Ženy	1 083	1 732	649	60%
Spolu	2 086	3 395	1 309	63%

Zdroj: ŠÚ SR, Sčítanie 2001 a 2011.

Rast obyvateľstva má najsilnejšiu príčinu v územnom rozvoji mestskej časti a súvisí s bytovou a domovou výstavbou. Príčinou príchodu obyvateľstva je fenomén suburbanizácie, čiže rast mesta rozpínaním do okolia s fenoménom sťahovania ekonomicky aktívnych ľudí zo strednej

¹⁵ Dostupné na: <http://sodb.infostat.sk/scitanie/sk/2001/format.htm>

¹⁶ http://portal.statistics.sk/files/KrajskeSpravy/BA/el_publicacie/rocenka_2011.pdf

¹⁷ Porovnaj *Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja hlavného mesta SR Bratislavy*, kapitola *Demografický vývoj*, s. 270 (autor Branislav Bleha).

a vyššej vrstvy z centrálnych častí do menších okrajových mestských častí a obcí mimo Bratislavy. Z tabuľky 2 je evidentné, že v dekáde 2001 až 2011 narástol počet obyvateľov menších a okrajových mestských častí, na strane druhej počet obyvateľov veľkých mestských častí ubudol. Záhorskej Bystrici narástol počet obyvateľov v percentuálnom vyjadrení najviac zo všetkých bratislavských mestských častí.

Tabuľka 2

Prírastok a úbytok obyvateľstva v mestských častí Bratislavy

	Sčítanie 2001	Sčítanie 2011	Prírastok (- úbytok) v %
Záhorská Bystrica	2 086	3 395	62,8 %
Rusovce	1 922	2 845	48,0 %
Vajnory	3 828	5 053	32,0 %
Devín	884	1 096	24,0 %
Jarovce	1 199	1 438	19,9 %
Čunovo	911	1 010	10,9 %
Podunajské Biskupice	19 749	20 611	4,4 %
Vrakuňa	18 386	19 177	4,3 %
Lamač	6 544	6 670	1,9 %
Devínska Nová Ves	15 502	15 612	0,7 %
Karlova Ves	32 843	32 650	-0,6 %
Ružinov	70 004	68 574	-2,0 %
Rača	20 172	19 679	-2,4 %
Nové Mesto	37 418	36 314	-3,0 %
Dúbravka	35 199	32 607	-7,4 %
Petržalka	117 227	105 842	-9,7 %
Staré Mesto	44 798	38 655	-13,7 %
Bratislava	428 672	411 228	-4,1 %

Zdroj: ŠÚ SR, Sčítanie 2001 a 2011.

Pre účely je komunitného plánu sociálnych služieb je nevyhnutné presnejšie opísať prírastok obyvateľstva. Záhorská Bystrica patrí medzi mestské časti, ktoré vykazujú v posledných siedmich rokoch zároveň prirodzený prírastok aj migračný zisk¹⁸. Migračný zisk však jednoznačne prevláda nad prirodzeným prírastkom (tabuľka 3) a v priemere na jednu osobu „získanú“ prirodzeným prírastkom pripadá deväť osôb „získaných“ migračným saldom. V priemere za rok v období 2006 - 2010 mestská časť nadobudla vyše 180 občanov za jeden

¹⁸ Prirodzený prírastok je nezáporný rozdiel medzi narodenými a zomretými, migračný zisk je nezáporný rozdiel medzi prisťahovanými a odsťahovanými.

kalendárny rok. V tabuľke 3 nie sú zahrnuté roky 2011 a 2012, podľa údajov mestskej časti však tento trend pokračuje v uvedenej miere aj naďalej.

Tabuľka 3

Prirodzený prírastok a migračný zisk Záhorskej Bystrice 2006 - 2010

	Celkový prírastok	Prirodzený prírastok		Migračný zisk	
		Počet osôb	% podiel na celk. prírastku	Počet osôb	% podiel na celk. prírastku
2006	171	8	4,7 %	163	95,3 %
2007	189	12	6,3 %	177	93,7 %
2008	219	23	10,5 %	196	89,5 %
2009	123	21	17,1 %	102	82,9 %
2010	228	17	7,5 %	211	92,5 %
priemer 2006-2010	186	16	9,2 %	170	90,8 %

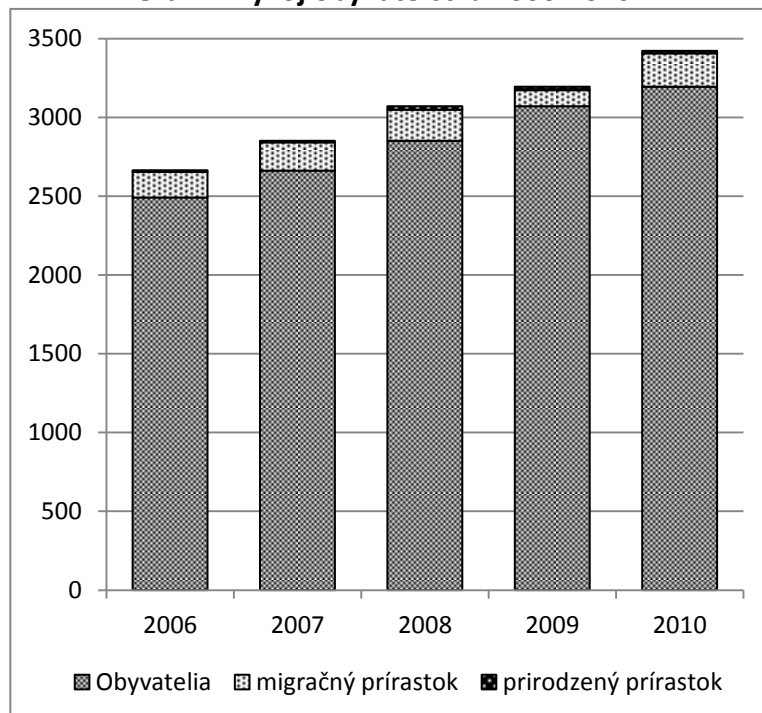
Zdroj: Štatistická ročenka hl. mesta SR Bratislavy 2011.

V grafe 1 je znázornený vývoj populácie v rokoch 2006 až 2010 so zrejším lineárnym rastom, ktorý pokračoval aj v rokoch 2011 a 2012. V rokoch 2006 až 2010 sa počet obyvateľov zvýšil takmer o tisíc. Lineárny rast (zvyšovanie počtu o rovnakú konštantu) bude pravdepodobne rovnaký aj v rokoch 2013 a 2014.

Počet obyvateľov Záhorskej Bystrice sa v súčasnosti blíži k štyrom tisícom. Podľa údaju z miestneho úradu Záhorská Bystrica, počet obyvateľov k 31. 12. 2012 je 3 864, z toho 1 894 mužov a 1 970 žien.

V porovnaní so sčítaním obyvateľstva z roku 1991 sa počet obyvateľov viac než zdvojnásobil – z hodnoty 1 731 na hodnotu 3 864 (+ 123 %).

Graf 1: Vývoj obyvateľstva 2006-2010

Zdroj dát: Štatistická ročenka hl. mesta SR Bratislavy 2011.

2.2 Veková štruktúra obyvateľov Záhorskej Bystrice

Pri plánovaní sociálnych služieb je treba prihliadať nielen na vývoj počtu obyvateľov, ale aj na vekovú štruktúru obyvateľstva. V tabuľke 4 je uvedená veková štruktúra obyvateľstva z údajov zo sčítania 2011 podľa troch hlavných vekových skupín¹⁹. Z údajov vyplýva, že ekonomicky aktívne obyvateľstvo, teda ľudia v produktívnom veku, predstavujú takmer 70 % populácie, zvyšných 30 % predstavuje ekonomicky neaktívne obyvateľstvo, rozdelené zhruba v pomere 7:5 medzi deti a seniorov. Index starnutia, ako vzájomný pomer medzi poproduktívnou a predproduktívnou časťou populácie, dosiahol pre Záhorskú Bystricu v roku 2011 hodnotu 73.

Tabuľka 4

Veková štruktúra obyvateľstva Záhorskej Bystrice 2011

	Muži		Ženy		Spolu	
	Osoby	Perc.	Osoby	Perc.	Osoby	Perc.
Predproduktívny vek 0-14	297	17,9 %	298	17,2 %	595	17,5 %
Produktívny vek 15-64	1 184	71,2 %	1 177	68,0 %	2 361	69,5 %
Poproduktívny vek 65+	178	10,7 %	256	14,8 %	434	12,8 %
Nezistené	4	0,2 %	1	0,1 %	5	0,1 %
Spolu	1 663	100 %	1 732	100 %	3 395	100 %

Zdroj: ŠÚ SR, Sčítanie 2011.

Veková štruktúra Záhorskej Bystrice je v porovnaní s ostatnými mestskými časťami a Bratislavou priaznivá. Okres Bratislava IV (6 mestských častí vrátane Záhorskej Bystrice) má síce o 2 percentá väčšiu populáciu v produktívnom veku (71,5 %), ale v ekonomicky neaktívnej zložke populácie prevládajú seniori nad deťmi v pomere 13:12. Bratislava ako celok má ešte o percento vyšší podiel osôb v produktívnom veku (72,5 %), ale pomer seniorov k deťom je 15:13. Slovenská republika má v populácii rovnaký podiel seniorov ako Záhorská Bystrica (12,7 %), ale kým na Slovensku jedno dieťa pripadá na 4,6 osôb v ekonomickom aktívnom veku, v Záhorskej Bystrici je tento pomer 1:4,0.

Z týchto porovnaní vyplýva, že index staroby pre Záhorskú Bystricu, s hodnotou 73, je pomerne nízky. Pre okres Bratislava IV dosahuje index hodnotu 108, v Bratislave je to 116 a pre Slovenskú republiku platí index staroby vo výške 83.

¹⁹ Existuje viacero metodík rozdelenia populácie podľa veku na tri skupiny. V tejto kapitole pracujeme s rozdelením 0-14, 15-64 a 65+, rovnakým pre mužov a ženy.

Tabuľka 5

Vývoj vekovej štruktúry obyvateľstva 2001 - 2011

	2001 spolu	2011 spolu	Absolútny prírastok	Prírastok v percentách
Predproduktívny vek 0-14	319	595	276	86,5%
Produktívny vek 15-64	1 395	2 361	966	69,2%
Poproduktívny vek 65+	335	434	99	29,6%

Zdroj: ŠÚ SR, Sčítanie 2001 a 2011.

V tabuľke 5 je naznačený vývoj vekovej štruktúry v dekáde 2001 - 2011. Pomerne priaznivá veková štruktúra je dôsledkom faktu, že najviac rástla predproduktívna zložka populácie a ľudí v poproduktívnom veku pribudlo relatívne málo. V súvislosti s veľkým migračným ziskom mestskej časti je zrejmé, že mladšie zložky obyvateľstva sa zvýšili najmä vďaka migrácii, a ľudí v poproduktívnom veku pribudlo skôr prirodzeným trendom starnutia zhora (predlžovanie veku) a nie prisťahovaním starších občanov.

S týmto vývojom v posledných rokoch súvisia aj zmeny v priemernom veku obyvateľstva Záhorskej Bystrice. Priemerný vek všetkých obyvateľov Záhorskej Bystrice je 38,8 roka. Za posledných desať rokov priemerný vek klesol aj u mužov a žien (tabuľka 6), čo je v súčasných demografických trendoch ojedinelá skutočnosť.

Tabuľka 6

Priemerný vek obyvateľstva 2001-2011 Záhorskej Bystrice

	Muži (v rokoch)	Ženy (v rokoch)	Celá populácia (v rokoch)	rozdiel Ž-M v rokoch
2001	38,6	41,8	40,02	3,2
2011	37,9	39,7	38,8	1,8
Rozdiel v priemernom veku r. 2011 a r. 2001	-0,7	-2,1	-1,22	-

Zdroj: ŠÚ SR, Sčítanie 2001 a 2011.

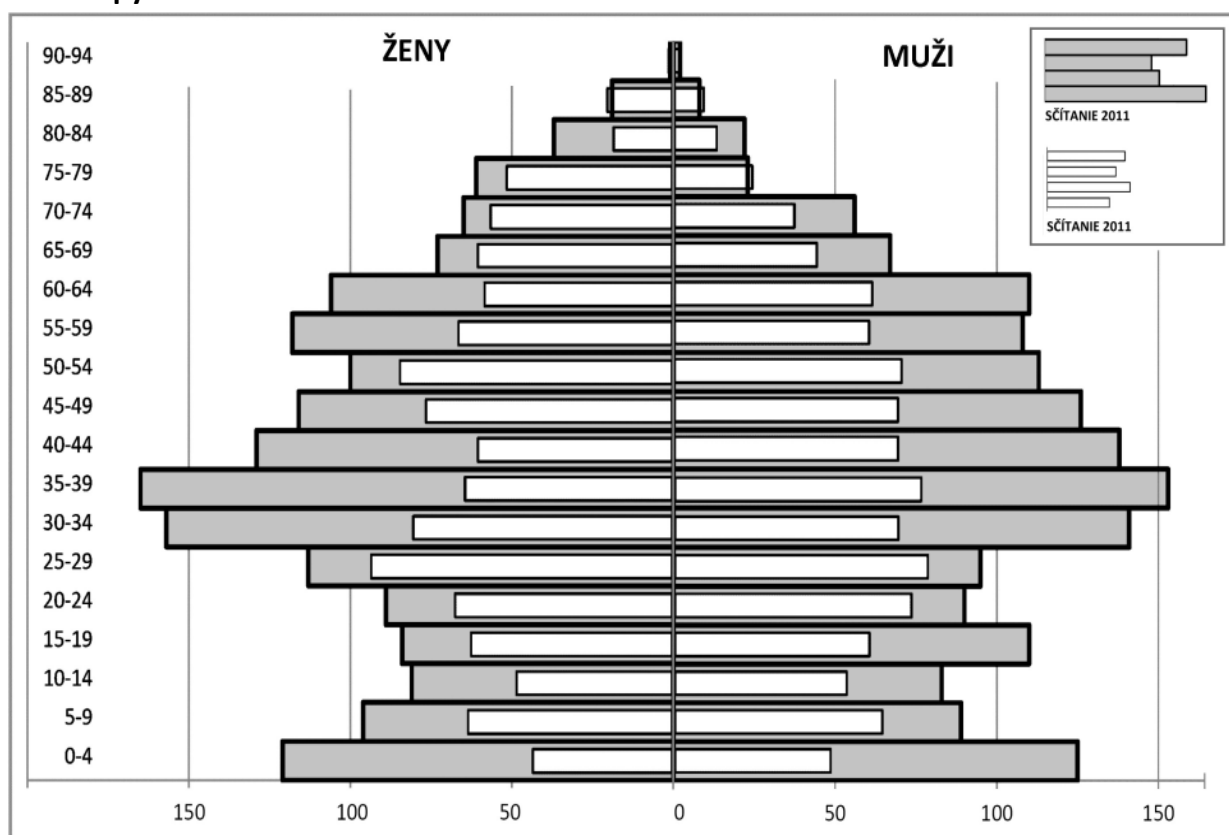
Toto nezvyčajné „omladnutie“ populácie je spôsobené tromi faktormi. Prvý faktor je ten, že sčítanie v roku 2001 prebiehalo v období, kedy kulminovala nízka pôrodnosť, čo je zrejmé aj z grafu 2 (veková pyramída, skupiny 0 až 14 ročných, biela farba). Druhý faktor je migrácia, kedy do Záhorskej Bystrice prichádzali osoby v mladšom a strednom veku, ktorých celkový vekový priemer bol nižší ako vekový priemer mestskej časti. Tretím faktorom je zvýšenie počtu narodených detí, jednak detí pôvodných obyvateľov mestskej časti, a tiež detí

pristávaných rodín. Proti týmto trendom silne pôsobí a bude pôsobiť starnutie populácie zhora, zvyšovanie veku dožitia, prejavujúce sa v stále zvyšujúcej sa strednej dĺžke života. Z tabuľky 6 je zrejmé aj mierne vyrovnávanie priemerného veku žien a mužov.

V grafe 2 je prehľadne zobrazená veková štruktúra obyvateľstva, jej vývoj v desaťročnom období a fakt zvýšenia počtu obyvateľov. Celkový nárast populácie za jednu dekádu o 63 % je viditeľné na značnom zväčšení každej vekovej skupiny občanov. Pyramída 2011 celkom prekryla staršiu pyramídu 2001.

Graf 2

Veková pyramída

Zdroj: ŠÚ SR, Sčítanie 2001 a 2011, graf: Ján Bartoš

Z demografického hľadiska sú hore uvedené skutočnosti o vekovej štruktúre, pôrodnosti a celkovom prírastku pozitívne, z hľadiska sociálnych služieb mestskej časti sú dôležité aj absolútne počty ľudí vo vyššom veku a seniorov a ich predpokladaný vývoj, pretože oni sú hlavnou skupinou potenciálnych poberateľov sociálnych služieb. V tabuľke 7 je zachytený vývoj troch vekových skupín v poslednom desaťročí.

Tabuľka 7

Starší občania v Záhorskej Bystrici 2001-2011 podľa troch vekových skupín

	55 - 64 roční			65 - 74 roční			75+ roční		
	Muži	Ženy	Spolu	Muži	Ženy	Spolu	Muži	Ženy	Spolu
2001	121	124	245	81	116	197	48	90	138
2011	218	224	442	123	138	261	55	118	173
Absolútny nárast	97	100	197	42	22	64	7	28	35
Nárast v perc.	80,2 %	80,6 %	80,4 %	51,9 %	19,0 %	32,5 %	14,6 %	31,1 %	25,4 %

Zdroj: ŠÚ SR, Sčítanie 2001 a 2011

Je zrejmé, že všetky skupiny vekovo starších občanov od roku 2001 do roku 2011 narástli. Napríklad v kategórii starších ako 65 rokov sa ocitlo celkom o 99 občanov (49 mužov a 50 žien) viac. Z hľadiska sociálnych služieb pre seniorov bude starnutie populácie predstavovať výzvu nielen pre Záhorskú Bystricu. Rovnaký trend je pozorovaný aj v ostatných bratislavských mestských častiach. Podľa tabuľky sa najvýraznejšie zvýšil počet občanov vo veku okolo dôchodkového veku. Do vekovej kategórie 55-64 sa posunuli populačne silné ročníky, ktoré o desať rokov budú v kategórii 65-74 ročných. Vo vekovej pyramíde (graf 2) sa teda „horné poschodia“ zväčšujú a budú zväčšovať posunom z „nižších poschodí“, kým vývoj v strednej a dolnej časti pyramídy je ťažšie predvídať, keďže v značnej miere závisí od migrácie a od menej predvídateľného trendu plodnosti.

2.3 Prognóza a závery

Počet obyvateľov Záhorskej Bystrice sa v rokoch 2006-2010 každoročne zvýšil o 180 osôb. Za dlhšie časové obdobie, v dekáde 2001-2011, bol prírastok v priemere 130 obyvateľov za rok. Novšie štatistické údaje nie sú k dispozícii. Podľa údajov mestskej časti sa ale v roku 2012 narodilo 53 detí a prisťahovalo sa 308 občanov, v roku 2011 bolo narodených 33 detí a 215 osôb prisťahovaných. Pri odčítaní predpokladaného počtu odsťahovaných a zomrelých, je prírastok stále zhruba 190 občanov v priemere za rok. Vzhľadom na pokračujúci predaj nehnuteľností je možné predpokladať, že obyvateľov nebude v blízkej dobe ubúdať a priemerný ročný prírastok za ďalšiu dekádu 2011-2021 bude minimálne 70 obyvateľov ročne. Pri ďalšom sčítaní roku 2021 stúpne počet obyvateľov na hodnotu okolo 5 000, túto hranicu však pravdepodobne nepresiahne.

Vývoj počtu obyvateľov bude závisieť od migrácie. Na migráciu bude vplývať najmä ďalšia výstavba obytných budov, ekonomická situácia Slovenska a Bratislavského kraja, bytová situácia vo veľkých mestských častiach (cenová atraktivnosť starších prázdnych bytov), „konkurencia“ iných menších mestských častí, dopravná situácia a lokalizácia nových

investícií. Migrácia bude vplývať na obyvateľstvo, je to však menej predpovedateľný jav. Záhorská Bystrica získava prisťahovaných najmä vnútrobratislavskou migráciou suburbánneho typu. Tento fenomén podrobne analyzuje Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja Bratislavy²⁰.

Pre mesto Bratislava je predpovedaný postupný trend prirodzeného úbytku obyvateľstva²¹, ktorý bude vyvažovaný migračným ziskom (prisťahovalci do Bratislavy z iných regiónov). Zhruba od roku 2017 bude prirodzený úbytok vyšší ako migračný prírastok a v Bratislave nastane každoročný úbytok obyvateľstva. Pre mestskú časť Záhorská Bystrica ale nepredpokladáme úbytok obyvateľstva (aspoň do roku 2020). Rozhodujúci faktor v budúcnosti pre všetky mestské časti bude mimobratislavská migrácia do hlavného mesta a lokality, ktoré si prisťahovaní vyberú za svoje nové domovy.

Pôrodnosť sa v Záhorskej Bystrici zvýšila v posledných rokoch na približne 45 narodených ročne. Počet pôrodov za rok sa v budúcnosti pravdepodobne pomaly zníži, nie však prudko. Úmrtnosť starších ľudí mierne narastie, a teda za päť až desať rokov bude pôrodnosť a úmrtnosť v rovnakých číslach. Je zrejmé, že pôrodnosť sa môže v budúcnosti nečakane zvýšiť novou migráciou mladých rodín.

Priemerný vek obyvateľov v mestskej časti je vzhľadom na Bratislavu nízky. Vzhľadom na starnutie populácie zhora sa aktuálny priemerný vek 38,8 nebude v budúcnosti už znižovať, bude skôr stagnovať a najneskôr do piatich rokov začne každoročne stúpať.

Vzhľadom na predlžujúcu sa strednú dĺžku života sa budú do vyšších vekových kategórií posúvať populačne silnejšie ročníky, bez výraznejšieho početného úbytku. Ak sa v období 2001-2011 skupina 65+ zvýšila približne o sto občanov, tento trend bude pokračovať a naberať na intenzite. Keďže podobná situácia je v ostatných bratislavských mestských častiach, je treba očakávať jednoznačné zvyšovanie dopytu po zdravotnej starostlivosti a sociálnych službách v Záhorskej Bystrici a v celom meste Bratislava.

²⁰ V dokumente sa napr. uvádza: „Suburbánni migranti sú v dobe presťahovania z mesta do suburbia väčšinou mladší rodičia s deťmi, príjmovovo a majetkovo sú to dobre zabezpečení ľudia a majú vyššie vzdelanie. Suburbánni migranti chcú zmenou bývania zmeniť (zlepšiť) životné podmienky (žiť v samostatnom dome, byť bližšie k prírode, vzdialiť sa od hlučného mesta a iné). S odstupom času však viacerí z nich pociťujú, že v čase keď bývali v meste, boli pre nich práca, školy a služby ľahšie dosiahnuteľné, strácali podstatne menej času pri presunoch a takisto majú pocit, že keď bývali v meste prežívali rozmanitejší a bohatší spoločenský a kultúrny život.“ PSHR hlavného mesta SR Bratislavy, s. 156-159.

²¹ Pozri Komunitný plán sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislavy, časť Demografická analýza.

3. SOCIÁLNE SLUŽBY V KOMPETENCIÁCH BRATISLAVSKÝCH MESTSKÝCH ČASTÍ

3.1 Druhy sociálnych služieb

V zákone o sociálnych službách sa v prvej hlave vymedzujú sociálne služby nasledovne²²:

Sociálna služba je odborná činnosť, obslužná činnosť alebo ďalšia činnosť alebo súbor týchto činností, ktoré sú zamerané na prevenciu vzniku *nepriaznivej sociálnej situácie*, riešenie nepriaznivej sociálnej situácie alebo zmiernenie nepriaznivej sociálnej situácie fyzickej osoby, rodiny alebo komunity. Sociálne služby zachovávajú, obnovujú alebo rozvíjajú schopnosť fyzickej viesť samostatný život a podporujú jej začlenenie do spoločnosti, zabezpečujú nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb. Sociálne služby ďalej riešia *krízové sociálne situácie* fyzickej osoby a rodiny a pôsobia preventívne voči sociálnemu vylúčeniu.

Nepriaznivá sociálna situácia je ohrozenie osoby sociálnym vylúčením alebo obmedzenie jej schopnosti sa spoločensky začleniť a samostatne riešiť svoje problémy z dôvodu, že nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb, pre svoje životné návyky alebo pre spôsob života, pre ťažké zdravotné postihnutie alebo nepriaznivý zdravotný stav, alebo z dôvodu, že dovŕšila dôchodkový vek, prípadne pre výkon opatrovania osoby s ťažkým zdravotným postihnutím, pre ohrozenie správaním iných osôb alebo z dôvodu, že sa stala obeťou obchodovania s ľuďmi.

Zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb fyzickej osoby je zabezpečenie ubytovania, stravy, nevyhnutného ošatenia, obuvi a základnej osobnej hygieny.

Krízová sociálna situácia je ohrozenie života alebo zdravia fyzickej osoby a rodiny, ktorá vyžaduje bezodkladné riešenie sociálnou službou.

Sociálna služba sa vykonáva najmä prostredníctvom sociálnej práce, postupmi zodpovedajúcimi poznatkom spoločenských vied a poznatkom o stave a vývoji poskytovania sociálnych služieb.

²² Zákon o sociálnych službách, § 2.

Ďalej delí zákon sociálne služby podľa druhu nasledovným spôsobom²³:

1. Sociálne služby na zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb:
 - Nocľaháreň (bližšie vymedzenie služby v § 25)
 - Útulok (§ 26)
 - Domov na pol ceste (§ 27)
 - Nízkoprahové denné centrum (§ 28)
 - Zariadenie núdzového bývania (§ 29)
2. Sociálne služby na podporu rodiny s deťmi:
 - Pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa (§ 31)
 - Podpora zosúladovania rodinného života a pracovného života (§ 31)
 - Zariadenie dočasnej starostlivosti o deti (§ 32)
 - Nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu (§ 33)
3. Sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku:
 - Zariadenie podporovaného bývania (§ 34)
 - Zariadenie pre seniorov (§ 35)
 - Zariadenie opatrovateľskej služby (§ 36)
 - Rehabilitačné stredisko (§ 37)
 - Domov sociálnych služieb (§ 38)
 - Špecializované zariadenie (§ 39)
 - Denný stacionár (§ 40)
 - Opatrovateľská služba (§ 41)
 - Prepravná služba (§ 42)
 - Sprievodcovská služba a predčitateľská služba (§ 43)
 - Tlmočnická služba (§ 44) a sprostredkovanie tlmočnickej služby (§ 45)
 - Sprostredkovanie osobnej asistencie (§ 46)
 - Požičiavanie pomôcok (§ 47)
4. Služby s použitím telekomunikačných technológií
 - Monitorovanie a signalizácia potreby pomoci (§ 52)
 - Krízová pomoc poskytovaná prostredníctvom telekomunikačných technológií (§ 53)
5. Podporné služby
 - Odľahčovacia služba (§ 54)
 - Pomoc pri výkone opatrovníckych práv a povinností (§ 55)
 - Denné centrum (§ 56)

²³ Zákon o sociálnych službách, § 11.

- Integračné centrum (§ 57)
- Jedáleň (§ 58)
- Práčovňa (§ 59)
- Stredisko osobnej hygieny (§ 60)

3.2 Štatút hlavného mesta SR Bratislavy

V mestskej časti Bratislava – Záhorská Bystrica sa poskytovanie sociálnych služieb občanom uskutočňuje v súlade so zákonom o sociálnych službách. Tento zákon je pre bratislavské podmienky v súlade so Zákonom o hlavnom meste Slovenskej republiky Bratislave aplikovaný v rámci Štatútu hlavného mesta SR Bratislavy²⁴ na úlohy mestských častí nasledovne:

Mestská časť

- a) vypracúva, schvaľuje komunitný plán sociálnych služieb vo svojom územnom obvode,
- b) utvára podmienky na podporu komunitného rozvoja,
- c) je správnym orgánom v konaniach
 - o odkázanosti na sociálnu službu v zariadení pre seniorov
 - o odkázanosti na sociálnu službu v zariadení opatrovateľskej služby
 - o odkázanosti na sociálnu službu v dennom stacionári
 - o odkázanosti na opatrovateľskú službu
 - o odkázanosti na prepravnú službu
 - o zániku odkázanosti na sociálnu službu uvedenú v prvom bode,
 - o odkázanosti na sociálnu službu uvedenú v prvom bode po zmene stupňa odkázanosti,
 - o povinnosti rodičov alebo detí platiť úhradu za sociálnu službu alebo jej časť podľa § 73 ods. 11 a 12,
- d) vyhotovuje posudok o odkázanosti na sociálnu službu podľa § 51; môže poveriť právnickú osobu, ktorú zriadila alebo založila, vykonávaním sociálnej posudkovej činnosti na účely vyhotovenia posudku o odkázanosti na sociálnu službu,
- e) poskytuje alebo zabezpečuje poskytovanie
 1. sociálnej služby v zariadení opatrovateľskej služby a v dennom stacionári,
 2. opatrovateľskej služby,
 3. prepravnej služby,
 4. odľahčovacej služby,
 5. pomoci pri osobnej starostlivosti o dieťa,

²⁴ Štatút hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy v znení dodatkov č. 1 až 6.
http://www.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=700000&id=11018373

- f) môže poskytovať alebo zabezpečovať poskytovanie
 1. sociálnej služby na zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb v nocľahárni, v nízkoprahovom dennom centre,
 2. sociálnej služby v nízkoprahovom dennom centre pre deti a rodinu a v zariadení pre seniorov,
- g) poskytuje základné sociálne poradenstvo,
- h) môže poskytovať alebo zabezpečovať poskytovanie aj iných druhov sociálnej služby podľa § 12,
- i) uzatvára zmluvu o
 1. poskytovaní sociálnej služby
 2. poskytovaní finančného príspevku pri odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby pri úkonoch sebaobsluhy a finančného príspevku na prevádzku poskytovanej sociálnej služby neverejnému poskytovateľovi sociálnej služby,
- j) zriaďuje, zakladá a kontroluje zariadenie opatrovateľskej služby a denný stacionár,
- k) môže zriaďovať, zakladať a kontrolovať nocľaháreň, nízkoprahové denné centrum, nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu, zariadenie pre seniorov,
- l) môže zriaďovať, zakladať a kontrolovať aj iné zariadenia podľa tohto zákona,
- u) vyhľadáva fyzické osoby, ktorým treba poskytnúť sociálnu službu²⁵.

3.3 Kompetencie mestskej časti

Kompetencie miest a obcí v sociálnej oblasti, dané zákonom o sociálnych službách a ďalšími zákonmi, sú značné a dotýkajú sa rôznych oblastí sociálneho zabezpečenia. V bratislavských podmienkach si kompetencie rozdeľujú Bratislava a mestské časti, tieto dve úrovne sú súčinné pri tvorbe sociálnych politík pre obyvateľov. Mestské časti majú nezastupiteľné miesto pri zabezpečovaní úloh spojených s riešením hmotnej a sociálnej núdze občanov a sociálnej pomoci.

Z uvedených noriem je zrejmé, že povinnosťou mestskej časti je záujemcom o služby (alebo osobám, ktoré sú v krízovej sociálnej situácii) poskytnúť základné sociálne poradenstvo, žiadateľom vyhotoviť posudky o odkázanosti na vybrané sociálne služby, a napokon vybrané sociálne služby priamo poskytnúť alebo zabezpečiť ich poskytovanie. Niektoré sociálne služby (napríklad domovy sociálnych služieb), má v kompetencii vyšší územný celok a niektoré služby zabezpečuje Bratislava (hoci mestské časti ich môžu podľa vlastného uváženia poskytovať tiež). V ďalšom texte kladieme dôraz na tie sociálne služby, ktoré zabezpečuje mestská časť Záhorská Bystrica.

²⁵ Písmená m) až x), s výnimkou u), neuvádzame, tieto špecifikujú niektoré finančné toky a zmluvné mechanizmy a týkajú sa evidencie.

4. ANALÝZA SÚČASNÉHO STAVU POSKYTOVANÝCH SOCIÁLNYCH SLUŽIEB A AKTIVÍT MESTSKEJ ČASTI A INÝCH ORGANIZÁCIÍ V SOCIÁLNEJ OBLASTI

V tejto kapitole sa venujeme sociálnym službám, ktoré zabezpečuje mestská časť Záhorská Bystrica, podporným opatreniam sociálnej politiky mestskej časti a miestnym iniciatívam občanov a občianskych združení v sociálnej oblasti.

4.1 Opatrovateľská služba

Mestská časť Záhorská Bystrica zabezpečuje poskytovanie opatrovateľskej služby od roku 2009. Pravidlá poskytnutia služby sú určené vo Všeobecnom záväznom nariadení č. 1/2010 o podmienkach poskytovania sociálnej pomoci v Mestskej časti Bratislava – Záhorská Bystrica a jeho dodatku č. 1. Opatrovateľská služba je v súčasnosti hlavnou sociálnou službou v mestskej časti z hľadiska počtu vydaných rozhodnutí o odkázanosti aj z hľadiska podielu v rozpočte na sociálne služby a sociálnu pomoc. Táto služba je v zmysle zákona terénna sociálna služba poskytovaná fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby pri úkonoch sebaobsluhy, pri úkonoch starostlivosti o svoju domácnosť a pri základných sociálnych aktivitách a kontaktoch so spoločenským prostredím. Stupeň odkázanosti osoby je najmenej II podľa prílohy č. 3 zákona o sociálnych službách²⁶.

Mestská časť zabezpečuje poskytovanie opatrovateľskej služby u neverejných poskytovateľov, zapísaných v Centrálnom registri poskytovateľov sociálnych služieb, a má uzatvorené zmluvy o poskytovaní s dvomi organizáciami:

- **Nezisková organizácia VLÚDNOSŤ – VENIA**, Kominárska 2-4, Bratislava,
- **Nezisková organizácia opatrovateľka**, Tatranská 34, Bratislava – Záhorská Bystrica.

Počet prijímateľov služby rastie. V roku 2011 bola služba poskytovaná 4 obyvateľom Záhorskej Bystrice, v roku 2012 už 9 obyvateľom. Prijímateľ opatrovateľskej služby platí za sociálnu službu poskytovateľovi 1,30 € za jednu hodinu poskytovanej služby, mestská časť uhradza 3,50 € za hodinu. V rozpočte mestskej časti (v priemere za posledné tri roky) predstavuje výdavok na opatrovateľskú službu cca. 47 % z rozpočtu programu Sociálne služby a zdravotníctvo. Prijímateľmi služby sú v súčasnosti seniori.

S kontinuálnym rozvojom opatrovateľskej služby v budúcnosti sa počíta v strategických dokumentoch krajských aj celoštátnych. V národných prioritách je daný dôraz na podporu zotrvanie klienta v prirodzenom prostredí rozvojom terénnych sociálnych služieb²⁷.

²⁶ Zákon o sociálnych službách, § 41.

²⁷ Národné priority rozvoja sociálnych služieb, priorita č. 1.

4.2 Zariadenie opatrovateľskej služby, denný stacionár

Podľa Štatútu hlavného mesta SR Bratislavy mestská časť poskytuje alebo zabezpečuje poskytovanie sociálnej služby v zariadení opatrovateľskej služby a v dennom stacionári. Do roku 2012 nebol o uvedené služby záujem, resp. sa potreby obyvateľov naplňali inými sociálnymi službami alebo iným spôsobom. V roku 2012 vydala mestská časť 3 rozhodnutia o odkázanosti na sociálnu službu – denný stacionár. Od roku 2012 poskytuje v Záhorskej Bystrici neverejný poskytovateľ sociálnu službu v zariadení opatrovateľskej služby, ktoré v súčasnosti zabezpečuje dennú starostlivosť o klientov podľa zákona o sociálnych službách. Poskytovateľ je zapísaný v centrálnom registri poskytovateľov sociálnych služieb:

- **Nezisková organizácia opatrovateľka**, Tatranská 34, Bratislava – Záhorská Bystrica.

Žiadnemu klientovi sa zatiaľ neposkytuje ubytovanie, keďže o to nie je záujem; prijímatelia služby sa na noc vracajú do domáceho prostredia. Podľa Zákona o sociálnych službách sa v zariadení opatrovateľskej služby sa poskytuje sociálna služba na určitý čas plnoletej fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby, ak jej nemožno poskytnúť opatrovateľskú službu. V zariadení opatrovateľskej služby sa okrem pomoci pri odkázanosti poskytuje tiež sociálne poradenstvo, sociálna rehabilitácia, ošetrovateľská starostlivosť, ubytovanie a stravovanie²⁸. V dennom stacionári sa poskytuje sociálna služba fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby a je odkázaná na sociálnu službu v zariadení len na určitý čas počas dňa. V dennom stacionári sa podľa zákona neposkytuje ošetrovateľská starostlivosť, zabezpečuje sa však záujmová činnosť.

4.3 Odľahčovacia služba, pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa

Odľahčovacia služba je sociálna služba poskytovaná fyzickej osobe, ktorá opatruje fyzickú osobu s ťažkým zdravotným postihnutím podľa osobitného predpisu²⁹, ktorou sa poskytuje alebo zabezpečuje fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím sociálna služba počas obdobia, v ktorom fyzická osoba, ktorá opatruje, nemôže opatrovanie vykonávať. Cieľom odľahčovacej služby je umožniť človeku, ktorý opatruje, nevyhnutný odpočinok na účel udržania fyzického zdravia a duševného zdravia. Podľa Štatútu hlavného mesta SR Bratislavy zabezpečuje odľahčovaciu službu mestská časť. O túto službu však nie je v Záhorskej Bystrici záujem, nebolo vydané žiadne rozhodnutie o odkázanosti.

Pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa je terénna sociálna služba poskytovaná rodičovi dieťaťa alebo inej fyzickej osobe, ktorá má dieťa zverené do osobnej starostlivosti na základe rozhodnutia súdu, ak nemôže zabezpečiť sama alebo s pomocou rodiny riadnu starostlivosť

²⁸ Zákon o sociálnych službách, § 36.

²⁹ Zákon č. 447/2008 Z. z. v znení neskorších predpisov.

o dieťa. Podľa dodatku č. 6 k Štatútu hlavného mesta SR Bratislavy z februára 2012 zabezpečuje túto službu mestská časť. Záhorská Bystrica v súčasnosti neeviduje žiadny prípad potreby danej služby.

4.4 Prepravná služba

Prepravná služba je sociálna služba poskytovaná fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím odkázanej na individuálnu prepravu osobným motorovým vozidlom alebo fyzickej osobe s nepriaznivým zdravotným stavom s obmedzenou schopnosťou pohybu po rovine alebo po schodoch a obmedzenou schopnosťou orientácie.

Prepravná služba je v mestskej časti občanmi využívaná. Prepravnú službu prevádzkuje v rámci služby *Senior taxi* nezisková organizácia Bystrický prameň n. o., založená v roku 2011 mestskou časťou Záhorská Bystrica a rímskokatolíckou farnosťou Záhorská Bystrica:

- **Bystrický prameň n. o., Sv. Pia X. 1, Bratislava – Záhorská Bystrica**

Bystrický prameň vydáva členské karty na meno a akciové poukážky pre tých obyvateľov s trvalým pobytom v Záhorskej Bystrici, ktorí spĺňajú podmienky (vek nad 60 rokov alebo zdravotne ťažko postihnutí). Senior taxi (nazývané aj Sociálne taxi) využívajú ľudia najčastejšie na cesty do nemocnice, na nákup, prípadne do Marianky. Cieľová skupina je dobre informovaná o službe cez viaceré zdroje (mestský úrad, klub dôchodcov, internet, rímskokatolícka farnosť). V súčasnosti je výška zníženého poplatku hradeného klientom pre cieľ cesty v Záhorskej Bystrici a Marianke 0,20 €, pre Lamač a Stupavu 0,30 € a pre iné časti Bratislavy 3,00 €. Bystrický prameň n. o. sa venuje ďalším činnostiam v sociálnej oblasti³⁰.

4.5 Komisia sociálnych vecí a zdravotníctva

So zvyšovaním počtu obyvateľov a so súvisiacim rozvojom mestskej časti Záhorská Bystrica vzrastá potreba preventívnych, rozvojových a monitorovacích aktivít v sociálnej oblasti. Sociálnej politike priznáva samospráva plný význam a vážnosť, a z tohto dôvodu bola mestskou časťou začiatkom roka 2011 zriadená Komisia sociálnych vecí, zdravotnícka a kultúry, ktorá bola neskôr, v tom istom roku, rozdelená na dve samostatné komisie, na Komisiu kultúry a Komisiu sociálnych vecí a zdravotníctva.

Komisia sa na pravidelných zasadaniach a zaoberá sociálnou a zdravotníckou problematikou občanov, napomáha skvalitneniu a rozširovaniu starostlivosti o občanov v krízovej sociálnej situácii a zdravotne postihnutých občanov, koordinuje činnosť sociálne zameraných organizácií a charitatívnych iniciatív, prijíma stanoviská o aktuálnych otázkach, vyjadruje sa k žiadostiam a navrhuje sociálnu výpomoc pre sociálne slabých občanov. V súčasnosti má

³⁰ Pozri časť 4.8.

komisia sedem členiek z rôznych profesijných oblastí a oblastí spoločenského života v Záhorskej Bystrici. Komisia plní funkciu aj v rámci prevencie a vyhľadáva občanov v núdzi, ktorí potrebujú sociálnu pomoc.

Na miestnom úrade vykonáva činnosť Referát sociálnych vecí, zdravotníctva a školstva, ktorý má v kompetencii tiež matriku a organizačné záležitosti. Všetky tieto agendy zabezpečuje v súčasnosti jedna pracovníčka miestneho úradu.

4.6 Ďalšie činnosti samosprávy v oblasti sociálnej pomoci

Záhorská Bystrica prispieva na stravovanie nepracujúcim dôchodcom. Mestská časť má zmluvu s reštauráciou na poskytovanie obedov pre dôchodcov, stravníci si kupujú stravné lístky, na ktoré prispieva samospráva³¹ výškou 0,53 €. V roku 2012 prispievala mestská časť na stravovanie ôsmym občanom.

Pri narodení dieťaťa obyvateľom Záhorskej Bystrice miestny úrad daruje príspevok 133 € pri prvom dieťati a 166 € pri druhom a každom ďalšom dieťati bez ohľadu na výšku príjmu rodičov.

Mestská časť poskytuje dávky sociálnej pomoci podľa pravidiel stanovených v Zásadách priznávania dávok sociálnej pomoci občanom mestskej časti Bratislava – Záhorská Bystrica, platných od 1. 6. 2011. Pri poskytovaní sociálnej dávky sa prihliada na príjmové a majetkové pomery žiadateľa. V roku 2011 sa poskytla finančná pomoc 20 občanom v celkovej výške 1860 €, v roku 2012 22 občanom vo výške 2370 €.

Záhorská Bystrica v rámci sociálne citlivej politiky prispieva pozostalým na pohreb pri úmrtí občana s trvalým pobytom v Záhorskej Bystrici jednorazovým príspevkom vo výške sto eur.

4.7 Zariadenie pre seniorov

Zariadenie pre seniorov je pobytové zariadenie, v ktorom sa poskytuje sociálna služba fyzickej osobe, ktorá dovŕšila dôchodkový vek a je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby a jej stupeň odkázanosti je najmenej IV podľa prílohy č. 3 zákona sociálnych služieb, alebo fyzickej osobe, ktorá dovŕšila dôchodkový vek a poskytovanie sociálnej služby v tomto zariadení potrebuje z iných vážnych dôvodov.

Podľa Štatútu hlavného mesta SR Bratislavy odkázanosť občana na túto sociálnu službu posudzujú mestské časti. V Bratislave je osemnásť zariadení pre seniorov³², najviac z nich, sedem, je rozpočtovými organizáciami mesta Bratislavy, v dvoch zariadeniach je

³¹ Mestská časť poskytuje príspevok len osobám, ktorých výška dôchodku nepresahuje 402 €.

³² Pozri Centrálny register poskytovateľov sociálnych služieb a Komunitný plán sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislavy.

poskytovateľ služby Bratislavský samosprávny kraj, dve zariadenia sú príspevkovými organizáciami a päť zariadení prevádzkujú neverejní poskytovatelia. Len dve z mestských častí majú svoje zariadenie pre seniorov ako vlastnú rozpočtovú organizáciu, a to Staré Mesto a Ružinov.

Záhorská Bystrica vydala v roku 2011 tri rozhodnutia o odkázanosti na túto sociálnu službu, v roku 2012 rovnako tri rozhodnutia. Klienti sú umiestňovaní do zariadení v rámci Bratislavy, prípadne čakajú na začiatok poskytovania služby. Najbližšie zariadenia sú v Dúbravke (Domov jesene života, Hanulova 7 a Domov pri kríži, Pri kríži 26; tiež jeden neverejný poskytovateľ – HESTIA, n.o., Bošáňho 2), v Lamači (Domov seniorov Lamač, Na barine 5) a v Stupave (Domov sociálnych služieb a zariadenie pre seniorov Kaštieľ, Hlavná 13 – zriaďovateľ BSK).

Komunitný plán sociálnych služieb Bratislavy aj komunitné plány niektorých mestských častí sa venujú problematike poskytovania služby v zariadeniach pre seniorov, keďže v súčasnosti je dopyt po službe veľký. Rozvoj sociálnych služieb pre túto sociálnu skupinu je nevyhnutný. Dve mestské časti majú vlastné zariadenia pre seniorov, čím „odľahčujú“ kapacity Bratislavy. Analýza ukázala, že v bratislavských mestských častiach rozpočet pre sociálnu oblasť predstavuje 2 – 5 % z celkového rozpočtu pre daný rok³³. Na strane druhej, v dvoch mestských častiach, ktoré z rozpočtu pokrývajú náklady vlastných zariadení pre seniorov, je podiel rozpočtu na sociálnu oblasť až 10 % z celkového ročného rozpočtu³⁴.

V Záhorskej Bystrici nie je v súčasnosti pociťovaná výrazná potreba na zariadenie tohto typu, čo je zrejmé z počtu vydaných rozhodnutí. Mestská časť sa zameriava na iné formy sociálnych služieb pre seniorov (opatrovateľská služba, denný stacionár, zariadenie opatrovateľskej služby – neverejní poskytovatelia). V horizonte jednej až dvoch dekád sa dopyt po zariadeniach v celej Bratislave značne zvýši a mestské časti budú musieť problém vyriešiť, či už samostatne, alebo v spolupráci s mestom. Dotazníkové zisťovanie názorov obyvateľov Záhorskej Bystrice ukázal, že dopyt po sociálnej službe v budúcnosti bude značný.

4.8 Bystrický prameň

V roku 2011 bola z iniciatívy rímskokatolíckej farnosti Záhorská Bystrica a samosprávy mestskej časti založená nezisková organizácia Bystrický prameň, poskytujúca verejnoprospešné služby vo viacerých oblastiach:

- **Bystrický prameň n. o.**, Sv. Pia X. 1, Bratislava – Záhorská Bystrica.

³³ Porovnané boli rozpočty 11 mestských častí dostupné na ich webových stránkach.

³⁴ Treba však poznamenať, že časť z týchto výdavkov je priamo vykrytá príjmami, ktoré vznikajú z tejto činnosti. Takmer štvrtina z nákladov je na strane príjmov vykrytá z úhrady časti nákladov od klientov a ďalšia štvrtina je vykrytá z účelových dotácií z Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR podľa § 71 ods. 6 zákona o sociálnych službách.

Nezisková organizácia je unikátnym príkladom dobrej spolupráce a účelného partnerstva s cieľom komunitného rozvoja mestskej časti. V štatúte neziskovej organizácie sa uvádza, že je založená pre poskytovanie služieb obyvateľom bez ohľadu na ich náboženské vyznanie, svetonázor, farbu pleti, pohlavie či vek. Nezisková organizácia má riadne fungujúce orgány, správnu radu, riaditeľa a dozornú radu. V správnej rade organizácie pôsobia tak čelní predstavitelia mestskej časti, ako aj farnosti. Činnosť organizácie, jej aktivity a služby pre verejnosť sčasti finančne dotuje mestská časť v rámci svojho rozpočtu, sčasti sa na financovaní podieľa farnosť. Organizácia sa usiluje aj o vlastné zdroje³⁵. Farnosť pomáha Bystrickému prameňu priestorovými, organizačnými, ideovými a ľudskými zdrojmi.

Bystrický prameň n. o. zabezpečuje poskytovanie prepravnej služby Senior taxi. Druhou aktivitou je miesto prvého kontaktu pre občanov, ktoré má za cieľ fungovať ako zdroj potrebných informácií pre obyvateľov a sprostredkovať služby pre občanov, ktorí niečo potrebujú alebo si nevedia s niečím sami poradiť (rôzne poruchy v domácnosti a pod.). Plánuje tiež organizovanie drobnej výpomoci po domoch, pre starších občanov, najmä pomoc pri záhradných prácach.

Za jeden a pol roka existencie Bystrický prameň postupne rozvíja svoje aktivity. Bude dobrým prostriedkom na to, ako inštitucionálne zastrešiť rôzne projekty v prospech komunity mestskej časti a získavať na ne zdroje z grantov, dotácií a darov, zapojiť do dobrovoľníckej činnosti obyvateľov a posilňovať súdržnosť komunity.

4.9 Podporné aktivity pre ľudí v zrelom veku a seniorov

V mestskej časti dlhodobo vyvíjajú rôzne aktivity seniori v rámci organizovanej činnosti svojho klubu:

- **Klub dôchodcov, Záhorská Bystrica.**

Klub dôchodcov v mestskej časti vznikol v roku 1988 s cieľom naplňať potreby v oblasti kultúrneho a spoločenského života seniorov. V súčasnosti je stále veľký záujem o členstvo v klube dôchodcov, jeho členskú základňu tvorí viac ako tristo členov. Klub svoju činnosť vykonáva podľa stanoveného plánu, keďže nezabezpečuje každodennú prevádzkovú činnosť. Jeho prioritou sú najmä tradičné veľké sviatočné podujatia, ktoré sú pre svoj obsah a slávnostné zameranie najviac príťažlivé a je o nich najväčší záujem. Sú to stretnutia fašiangové, vianočné, ale najmä stretnutia pri príležitosti oslavy jubilantov, konajúce sa dvakrát do roka (v mesiaci jún za prvý polrok a v mesiaci november za druhý polrok). Ide o oslavy životných jubileí, zlaté svadby a ďalšie manželské jubileá. Klub dôchodcov v Záhorskej Bystrici organizuje tiež kultúrno-poznávacie, pútnické, relaxačno-rehabilitačné zájazdy,

³⁵ Bystrický prameň je v roku 2013 registrovaný za prijímateľa podielu z dane (tzv. dve percentá).

rekreačné pobyty, pohybové aktivity, výlety do prírody a návštevy divadelných predstavení. Na vybrané podujatia organizované klubom dôchodcov finančne prispieva mestská časť zo svojho rozpočtu.

V druhej polovici roka 2012 vzniklo občianske združenie s aktivitami vo vzdelávacej a sociálnej oblasti:

- **Pozitívum v nás**, Trstínska 31, Bratislava – Záhorská Bystrica.

Okrem športových aktivít pre obyvateľov zahájilo združenie sériu prednášok v rámci tzv. Akadémie tretieho veku. Prednášky sú zamerané jednak na praktické témy v oblasti zdravia, spotrebiteľského a daňového práva a tiež na vedecko-populárne témy. Niektoré stretnutia spojené s diskusiou sú venované histórii, súčasnosti a rozvoju mestskej časti Záhorská Bystrica.

4.10 Ďalšie organizácie

V mestskej časti je registrovaná jedna nadácia, dve neziskové organizácie a celkom 38 občianskych združení, 16 z nich sú združenia na podporu športových aktivít. Stručne spomenieme niektoré organizácie, ktoré vyvíjajú aktivity v sociálnej oblasti.

Miestny spolok Slovenského červeného kríža organizuje bezpríspevkové odbery krvi, vianočnú burzu šatstva a iných predmetov (časť šatstva a kníh bola darovaná sociálne slabším rodinám) a vyvíja ďalšie aktivity v ochrane prostredia a rozvoji komunity.

Občianske združenie Hlas nádeje Záhorská Bystrica prevádzkuje Materské centrum blahoslavenej sestry Zdenky s cieľom vytvárať pre rodičov priestor, kde by si so svojimi deťmi oddýchli, zahrali sa a načerpali nové sily. Rímskokatolícka farnosť Záhorská Bystrica z iniciatívy správcu farnosti vyvíja aktivity pre rôzne vekové skupiny, ide najmä o novú cirkevnú materskú školu, ďalej pastoračné centrum – centrum voľného času, a iné.

V mestskej časti je jedna deväťročná základná škola spojená s materskou školou, zriaďovateľom ktorej je mestská časť. Okrem toho je v Záhorskej Bystrici jedna súkromná a jedna cirkevná materská škola.

V mestskej časti sa nachádza Diagnostické centrum mládeže, ktoré je špeciálne výchovné zariadenie výchovnej prevencie, ktoré vykonáva diagnostiku, terapeutickú a výchovnú starostlivosť o maloletých chlapcov vo veku 15-18 rokov. Zriaďovateľom zariadenia je Obvodný úrad v Bratislave.

4.11 Projekty v príprave

Vzhľadom na dynamický rozvoj mestskej časti sú v príprave nové projekty v sociálnej sfére, iné sa len zvažujú alebo plánujú.

Najvýznamnejším projektom v sociálnej oblasti je prenájom priestorov vo vlastníctve mestskej časti (časť nadstavby Spoločenského domu) novému neverejnemu poskytovateľovi sociálnych služieb s cieľom otvoriť zariadenie so sociálnou starostlivosťou (domov sociálnych služieb pre seniorov vyžadujúcich si asistenciu pri samoobslužných činnostiach). Mestské zastupiteľstvo v decembri 2012 schválilo prenájom a v roku 2013 po podpise nájomnej zmluvy začne úprava a vybavovanie priestorov pre otvorenie zariadenia³⁶.

Z iniciatívy komisie sociálnych vecí a zdravotníctva mestská časť uvažuje o rekonštrukcii zariadenia osobnej hygieny v spoločenskom dome (v súčasnosti slúži pri kultúrnych podujatiach). Po rekonštrukcii by mohlo byť zariadenie v prípade potreby (mimoriadna udalosť, živelná pohroma, sociálne dôvody a i.) k dispozícii obyvateľom Záhorskej Bystrice.

V samospráve mestskej časti vznikli v minulosti úvahy o vybudovaní zariadenia sociálnej starostlivosti na pozemkoch BSK, resp. v objektoch bývalého stredného odborného učilišťa. Tento zámer nedospel do štádia plánu alebo realizácie. Bez spolupráce s Bratislavským samosprávnym krajom mestská časť sama nemôže vybudovať domov sociálnych služieb. Rozhovory s BSK budú pokračovať po jesenných voľbách do VÚC. Keďže rôzne sociálne služby v súčasnosti zabezpečujú obyvateľom neverejní poskytovatelia, potreba po danom zariadení sa prejaví až v dlhšom časovom horizonte. Uvedené objekty môžu byť napokon využité inou formou pre prospech obyvateľov všetkých vekových kategórií, na čo je však nutný investor.

Bystrický prameň n. o., nezisková organizácia založená mestskou časťou a farnosťou, plánuje udržanie a postupné rozširovanie aktivít v sociálnej oblasti. Okrem toho má ambíciu rozvíjať edukačné, kultúrne a spoločenské aktivity pre občanov a podporovať rôzne miestne iniciatívy.

³⁶ Budúci nájomca prevádzkuje už sedem rokov Domov sociálnych služieb v Borinke, www.gerion.sk.

5. DOTAZNÍKOVÝ PRIESKUM

V mesiaci február 2013 bol realizovaný prieskum, ktorý sa zameriaval na spokojnosť so sociálnymi službami v Záhorskej Bystrici a na očakávanú potrebu sociálnych služieb v mestskej časti, zisťovali sa názory respondentov na otázku, ktoré sociálne služby chýbajú.

Prieskum sa realizoval prostredníctvom dotazníka s tromi otázkami:

ANKETOVÝ LÍSTOK	
1. Poberáte nejaký druh sociálnej služby?	Áno - Nie
Ak áno, uveďte druh sociálnej služby	
2. Ste spokojný(á) s poskytovanou sociálnou službou ?	Áno - Nie
3. Aké sociálne služby podľa Vás v Záhorskej Bystrici chýbajú? (zakrúžkujte v nasledujúcom zozname)	
- nocľaháreň	
- útulok pre bezdomovcov	
- denné centrum pre dospelých	
- zariadenie núdzového bývania (domov pre osamelých rodičov)	
- zariadenie pre seniorov (domov dôchodcov)	
- zariadenie opatrovateľskej služby	
- terénna opatrovateľská služba	
- prepravná služba	
- denné centrum pre seniorov (klub dôchodcov)	
- jedáleň	
- práčovňa	
- stredisko osobnej hygieny	
- iné – uveďte názov služby:	

Anketový lístok bol distribuovaný starším ľuďom a seniorom v mestskej časti. Bolo zozbieraných 37 vyplnených dotazníkov.

5.1 Spokojnosť so sociálnymi službami

Tridsať respondentov označilo, že neprijímajú sociálnu službu. Zo zvyšných siedmich štyria respondenti napísali, že poberajú sociálnu službu – starobný dôchodok (traja) a invalidný dôchodok (jeden). Zrejme majú menej informácií o tom, čo je to sociálna služba, resp. chceli

vyjadriť spokojnosť alebo nespokojnosť s výškou dôchodku. K otázke sa teda relevantne vyjadrili traja respondenti:

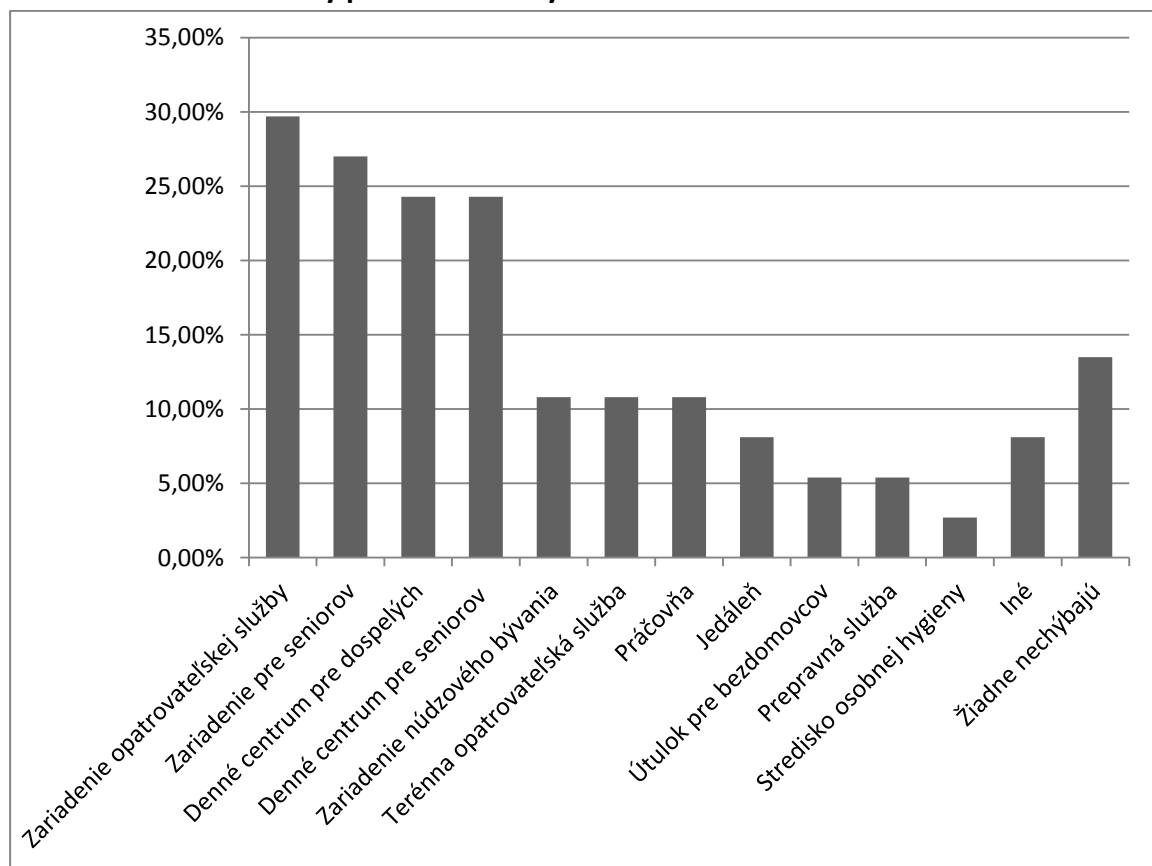
- prijímateľ/prijímateľka prepravnej služby (sociálny taxík) – spokojný/á
- prijímateľ/prijímateľka opatrovateľskej služby – spokojný/á
- poberateľ/poberateľka príspevku na stravovanie dôchodcov – spokojný/á

5.2 Potreba sociálnych služieb

Respondenti v tretej otázke označovali jednu alebo viac sociálnych služieb, ktoré sú v Záhorskej Bystrici potrebné a ktoré, podľa nich, chýbajú. Keďže viacero respondentov označilo také služby, ktoré sú v mestskej časti už teraz rozvinuté (napr. klub dôchodcov), možno výsledky interpretovať tak, že časť respondentov označila služby, ktoré sú pre obyvateľov žiaduce, bez ohľadu na to, či chýbajú alebo nie. Výsledky odpovedí sú v grafe č. 3.

Graf 3

Potrebné sociálne služby pre Záhorskú Bystricu

Zdroj: Prieskum miestneho úradu, február 2013.

Poznámka: Nocľaháreň nebola označená žiadnym respondentom. Respondenti mohli označiť viac služieb, preto súčet prevyšuje 100 %

Jedna odpoveď obsahovala poznámku „učiteľský dôchodok je veľmi nízky, nepostačuje“. Tri dotazníkové hárky obsahovali názor, že chýbajú iné sociálne, zdravotné, či komerčné služby:

- „nákupy pre imobilných, nielen potraviny“
- „chýba detský lekár, každým rokom pribúda detí, určite by sa v budúcnosti využil“
- „potraviny – mäsiar“

5.3 Zhodnotenie výsledkov prieskumu

Z dotazníkového zisťovania vyplýva, že je pociťovaná potreba najmä po pobytových zariadeniach pre seniorov, ktorí sú odkázaní na pomoc inej fyzickej osoby a kde sa vykonáva aj ošetrovateľská starostlivosť (zariadenie opatrovateľskej služby, zariadenie pre seniorov). Keďže dotazník vyplňali hlavne staršie osoby v klube dôchodcov, dajú sa výsledky prieskumu chápať ako výraz ich obavy, či im budú tieto služby zabezpečené, ak ich budú potrebovať v bližšej či vzdialenejšej budúcnosti.

6. KONCEPCIA ROZVOJA SOCIÁLNYCH SLUŽIEB V ZÁHORSKEJ BYSTRICI

Záhorská Bystrica patrí medzi bratislavské časti, ktorých rozvoj je v posledných rokoch značne ovplyvnený ekonomickým vývinom, zmenami v dopravnej infraštruktúre, výstavbou a migráciou bratislavského obyvateľstva. Tieto fenomény priniesli mnohé pozitíva i výzvy, aj pre oblasť sociálnej politiky.

6.1 SWOT analýza

Za účelom prehľadného vyjadrenia výsledkov rozboru použijeme SWOT analýzu. Je to názov metódy, ktorá hodnotí silné stránky (S – angl. Strengths), slabé stránky (W – Weaknesses), príležitosti (O – Opportunities) a hrozby (T – Threats). Predmetom tejto SWOT analýzy je sociálna oblasť v mestskej časti ako celok.

Silné stránky

- Poskytovanie terénnych sociálnych služieb pre obyvateľov. Neverejní poskytovatelia zabezpečujú opatrovateľskú službu pre odkázaných občanov.
- Rozvinuté aktivity pre dôchodcov. Dlhoročná činnosť klubu seniorov pokračuje a vznikajú nové vzdelávacie aktivity občianskych združení.
- Prepravná služba. Senior taxi je významná služba pre cieľovú skupinu starších a zdravotne hendikepovaných obyvateľov.
- Komisia sociálnych vecí a zdravotníctva na miestnom úrade. Členovia sa dobre orientujú v sociálnych potrebách občanov.
- Prístup mestskej časti, samospráva si je vedomá svojich zákonných povinností v oblasti sociálnych služieb a naplňa ich.
- Bystrický prameň, nezisková organizácia založená mestskou časťou a farnosťou.
- Informovanosť občanov je na prijateľnej úrovni, možnosť dostať sa k relevantným informáciám je pre záujemcov o sociálne služby pomerne dobrá.
- Priaznivá demografická štruktúra. Vekové skupiny obyvateľstva sú rozložené priaznivo.
- Aktivity rímskokatolíckej farnosti a činnosti farníkov v prospech komunity.
- Spolupráca samosprávy s neziskovými organizáciami a občianskymi združeniami.

Slabé stránky

- Právna nestabilita spôsobená častými zmenami legislatívy a nesystémovými ad hoc novelami v sociálnych zákonoch.
- Financie. V rozpočte sa mestská časť snaží každoročne zachovať (resp. príliš neznižovať) výšku výdavkov na sociálne služby a na nástroje sociálnej politiky. Na prípadné rozvojové projekty nie sú finančné zdroje.

- Heterogénna štruktúra obyvateľstva spôsobená migráciou. Vzťahy starousedlíkov a prisťahovaných sa ale pomaly zlepšujú.
- Samosprávna hierarchia Bratislavy, rozdelenie kompetencií a rozhodovacích právomocí v rámci triády mesto – ostatné mestské časti – Záhorská Bystrica prináša občas menej flexibility v sociálnej oblasti alebo odsúvanie problémov na iných.
- Obchody v mestskej časti. Podľa dotazníka starším ľuďom chýbajú alebo je ich sieť slabšia.
- V mestskej časti sa nenachádza penzión alebo zariadenie pre seniorov.

Príležitosti

- Novovzniknuté alebo plánované zariadenia neverejných poskytovateľov sociálnych služieb.
- Pokračujúci rozvoj aktivít neverejných organizácií pre deti.
- Možnosť kontrolovať úroveň kvality sociálnych služieb neverejných poskytovateľov.
- Aktívna spolupráca s Bratislavským samosprávnym krajom a mestom Bratislava.
- Výmena dobrých skúseností a spolupráca medzi okolitými obcami a mestskými časťami.
- Zvyšovanie zodpovednosti samosprávy za riešenie lokálnych problémov.
- Podporovanie svojpomocného riešenia miestnych problémov a podpora záujmu občanov o veci verejné.

Ohrozenia

- Možný nepredvídaný a skokovitý nárast počtu občanov odkázaných na sociálne služby.
- Absencia ochoty detí postarať sa o starších rodičov odkázaných na pomoc.
- Nízke príjmy seniorov im neumožnia platiť za neverejné zariadenia a finančne výhodnejšia služba vo verejnom zariadení im nebude poskytnutá.
- Kapacita školských zariadení a zdravotná starostlivosť o deti.
- V prípade ďalšieho územného rozvoja sa môžu objaviť sociálne negatívne fenomény, ktoré mestská časť doteraz neriešila.
- Heterogenita v mestskej časti, osady Podkerepušky a Plánky sú mimo centra diania, a môže byť ťažšie spozorovať rôzne sociálne problémy, ak sa tam vyskytnú.
- Zvýšenie počtu obyvateľov a s tým súvisiacej agendy môže znamenať ohrozenie schopnosti referátu sociálnych vecí na miestnom úrade venovať sa dostatočne sociálnej oblasti popri ostatných oblastiach, ktoré rieši.
- Ak Bystrický prameň diverzifikuje finančné zdroje na svoje aktivity, a niektoré zdroje sa následne nepodarí opakovane získať, budú ohrozené sociálne služby pre obyvateľov (napr. Senior taxi), ak ich mestská časť nebude naďalej dotovať.
- Úspešný územný rozvoj mestskej časti môže znamenať rôzne dilemy pre samosprávu, ktoré oblasti strategicky podporiť, a rozvoj sociálnej oblasti sa môže dostať medzi druhoradé priority, resp. podpora sa môže odsúvať na neskôr.

6.2 Ciele a priority rozvoja sociálnych služieb v Záhorskej Bystrici

Pri formulovaní cieľov rozvoja v mestskej časti sa prihliada najmä na štyri národné priority rozvoja sociálnych služieb:

- podpora zotrvania klienta v prirodzenom prostredí rozvojom terénnych sociálnych služieb,
- rozvoj ambulantných sociálnych služieb a pobytových služieb s týždenným pobytom,
- zvýšenie kvality poskytovania sociálnych služieb prostredníctvom modernizácie zariadení,
- vzdelávanie zamestnancov v oblasti sociálnych služieb.

Tieto priority sú konkretizované pre Záhorskú Bystricu vzhľadom na súčasný stav poskytovania sociálnych služieb a na očakávané trendy vývoja.

Ciele rozvoja sociálnych služieb v mestskej časti:

1. Naďalej zabezpečovať dostupné sociálne služby pre seniorov a občanov v nepriaznivej sociálnej situácii.
2. Monitorovať úroveň kvality poskytovaných sociálnych služieb, prijímateľmi ktorých sú obyvatelia mestskej časti, najmä opatrovateľskej služby.
3. Prejaviť ústretovosť voči lokálnym iniciatívam, pokračovať v podpore činností mimovládnych organizácií a občianskych združení a navrhnúť im spoluprácu pri sociálnych a vzdelávacích programoch.
4. Pri strategických rozhodnutiach prihliadať na oblasť sociálnej politiky.
5. Aktívne sa zaujímať o potreby starších občanov a občanov nepriaznivej sociálnej situácii.
6. V rozpočte mestskej časti počítať s výdavkami na kvalitné a dostupné sociálne služby.
7. Zlepšiť vzájomnú informovanosť medzi jednotlivými poskytovateľmi sociálnych služieb pôsobiacimi v mestskej časti.
8. Zlepšiť informovanosť o zákonných možnostiach pre prijímanie sociálnych služieb pre rôzne cieľové skupiny.

6.3 Spôsob vyhodnocovania plnenia komunitného plánu

Komisia sociálnych vecí a zdravotníctva mestskej časti na svojom zasadaní vyhodnotí plnenie tohto komunitného plánu sociálnych služieb minimálne raz za 12 mesiacov.

**Komunitný plán sociálnych služieb pre Mestskú časť
Bratislava – Záhorská Bystrica na roky 2013 – 2016**

Spracoval: Ján Bartoš, Inštitút pre verejné otázky, bartos@ivo.sk

Komisia sociálnych vecí a zdravotníctva pri MČ Bratislava – Záhorská Bystrica

Farnosť sv.Petra a Pavla Bratislava - Záhorská Bystrica

Bratislava, február 2013